

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU • Yaban

Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi, 1932 (1 baskı)
Remzi Kitabevi, 1942-1970 (9 baskı)
Birikim Yayınları, 1977-1981 (5 baskı)

İletişim Yayınları 1 • Y. Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri Dizisi 1
ISBN-13: 978-975-470-006-0
© 1983 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-76. BASKI 1983-2016, İstanbul
77. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Bahriye Çeri

KAPAK Ümit Kıvanç

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Ahmet Abbas / Fatih M. Öztan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Yaban

i l e t i ŝ i m

Yakup Kadri'nin Anadolu Mezalimini Tahkik Komisyonu ile birlikte çalıştığı döneme ait bir fotoğrafı.

صیغون بیوفان طیاره زیند آندریض کاغذ لودن بر تان سنی هتیاروم تر کنج
 ضابطه اوشا تهره :

— اوند بونکا ایستور. سیم سوزنی تو لودن هتیاروم دیوم.
 ضابطه کاغذی اوقدر که بکزی صواب صاری کیطی / کاشی / سرت بر طوالم
 آرقدا سنی در زانندی :

— بونکا ایستور ص. اریم اریم. هیچ بر توش سوزیمه یک. بر اوشا
 اشاند تو سرتاریف ماییم وکلور .

دیوی. کاغذ بر کوز کز دیوب بکا اعاده ایند. بیله باشی له فغانی
 بر ادایع :

— جانم بر دال هیچ دو سکان استیلای کورمی کر ، نه بیلینر . دیوی.
 سز که لوده بر دم ایلیه ~~صیغون~~ یابانچی بر اردوندن ویلا ادره ندر
 آبی اولیم صحن سوزیمه کیز . اگر ضایسته حکم ایتوس مطلقه هی اولدنیفر می
 کله ایبر . آما بوند . . .

یوز باشی :

— آقا ، بوندده ندر ؟ کور سوزیمه ؟ ایستور ادر ؟ در سکان آتوس
 کیلوتره اوتوه نه لایله یفته بیلیمه اری ؟

— نه ، بیلیمه .

— بیلیمه — بهزاده قلوب اوکله نیور .

بیله باشی بر دن بره بکا دوندی :

Yaban'ın İkinci Basılışı Vesilesiyle

Mevcudu çoktan tükenmiş olan **Yaban**'ı, bu sefer, yeniden bastırmağa karar verişimin başlıca sebebi, günden güne artan umumî bir isteği yerine getirmek zorunda kalışımdır. Böyle bir istekle karşılaşmamış olsaydı **Yaban**, halkın huzuruna tekrar çıkmak lüzumunu duymayacaktı. Zira, bu eser, yayım meydanına ilk adımlarını attığı günlerde ne kadar çok şımartıldı ise, son yıllarda, o kadar insafsızca hücumlara uğramış, o kadar çok hırpalanmıştır. Eski Babiâli mahallesinin köşe başlarını tutan bazı sokak demagoglari onun aleyhine birtakım suikastlar tertip etmiştir ve onu, her gün üstünde dolaştıkları kaldırımların çamuruna bulamak istemişlerdir.

Bu çirkin ve iğrenç macera, yegâne kuvveti, yegâne meziyeti samimiyetten ibaret olan bir eserde kafi bir tiksinti ve çekingenlik uyandırabilirdi. Fakat, **Yaban**, en geniş, en büyük rağbete, asıl, bu tecavüzlerden sonra erdiği için hâkimlerin en adaletlisi halkın, kimden yana olduğunu derin bir minnettarlıkla hissetti ve işte bu minnet borcunu ödemek niyetiyledir ki, bugün tekrar, onun karşısına çıkıyor.

Eski Latin şairi Horatius, kendi eserlerinden birine şöyle hitap eder: "Haydi, git; halkın içine karış; artık, sen, benim malım değilsin!.." Her yazar, her sanatçı, kendi eserine aynı şeyi söyleyebilir. Fakat, en ziyade, bir millî heyecanın mahsulü olan eserlerdir ki, meydana

geldikleri andan itibaren, artık, üstlerinde taşıdıkları isimle bütün manevî ilişkilerini keserler ve kendi talihlerini kendileri tayin ederler.

Buna karşılık, bir yazarın, kendi eserinden ayrılıp ona yabancı kaldığı da çok vakidir. Ben **Yaban**'da neler yazmış olduğumu o kadar unutmuşumdur ki, ona edilen hücumlar esnasında, ben de bazı kimseler gibi onun masumluğundan şüpheye düşer gibi olmuş ve ancak, onu, yeni baştan, tekrar okuyunca kendi savunmamı en açık satırlar halinde, bizzat kendinde bulmuştum.

Meselâ, **Yaban**'a yöneltilen başlıca suç, kitabın köylü aleyhtarı bir karakter taşıması; köylünün maddî ve manevî sefaletini bir entelektüel ağzından tezfiye kalkmış olmasıdır. **Yaban**'ı ikinci defa gözden geçirdikten sonra anlıyorum ki, bu, bütün mânasiyle bir iftiradır. Zira, romanın kahramanı olan entelektüele, elinizde tuttuğunuz şu cildin bu baskıda hangi sayfaya rastlayacağını bilmediğim bir yerinde, bundan yirmi beş yıl evvelki köyün hazin bir tablosunu çizdikten sonra dedirtmişim ki:

“Bunun sebebi, Türk aydını gene, sensin! Bu viran ülke ve bu yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksilmek hakkını kendinde buluyorsun.”

“Anadolu halkının bir ruhu vardı; nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı; işletemedin. Onu, hayvanî duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru göğün arasında bir yabanî ot gibi bitti. Şimdi elinde orak, buraya hasada gelmişsin! Ne ektin ki, ne biçeceksin?..”

Gene **Yaban**'ın birinci sayfasında köylülerin cahilliğinden bahsederken Türk entelektüeli birdenbire kendini toplar ve der ki:

“Eğer bilmiyorlarsa kabahat kimin? Kabahat benimdir. Kabahat, ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş, senindir. Sen ve ben onları, yüzyıllardan beri bu yalçın tabiatın göbeğinde, herkesten, her şeyden ve her türlü yaşamak şevkinden yoksun bir avuç kazazede halinde bırakmışız. Açlık, hastalık ve kimsesizlik bunların etrafını çevirmiştir. Ve cehalet denilen zifirî karanlık içinde, ruhları her yanından örtülü bir zindanda gibi mahpus kalmıştır.”

Bir objektif roman tekniğine göre, yapılmaması gereken bu çeşit ti-radlarla **Yaban**'ın hemen her tarafı tıklım tıklım doludur. O kadar ki, sanat bakımından, bir tenkitçinin, asıl hikâyeyi bölük pörçük eden bu feryadimsı hutbelere itiraz etmesi gerekirdi. Fakat, **Yaban** bir objektif roman değildir. **Yaban**, bir ruh sıtmasının, birdenbire acı ve korkunç bir gerçekle karşı karşıya gelmiş bir şuurun, bir vicdanın çıkardığı yürek parçalayıcı haykırışıdır. Ve ben, Orta Anadolu viraneleri içinde dolaşırken yüreğime düşen odun yanığını, bundan yirmi yıl evvel yazıp neşrettiğim bir nesirde ilk defa o viraneler halkına şu hitabeyle ifadeye çalıştım:

BARBARLARIN YAKTIĞI KÖYLER AHALİSİNE

“Bilmem beni hatırlıyor musunuz? Ben sizi asla unutmadım. Zira, köylerinizin viraneleri içinden geçerken kadın, erkek, genç ihtiyar, çoluk çocuk hayran, ürkek ve mahçup çehrelerle, yumuşak yastıklarına yaslandığımız otomobillerin etrafını aldığınız zaman hayatımın en derin, en büyük, en yüz kızartıcı utancını duymuştum. Utanç ise, kıskançlık ve haset gibi unutulmaz, silinmez bir duygudur; geçtiği yerde ateşten izler bırakır.

Şu dakikada sizi ve köylerinizi hep birbirine karıştırıyorum. Hanginiz daha az sefil idi? Hanginiz daha merhamete lâyıktı? Bilmiyorum; bildiğim bir şey varsa o da, sizin gözleriniz benim gözlerime değdikçe, başımın önüme eğilmesi ve yüzümün kızarmış olmasıdır. Bunun için değil midir ki, size hitabettiğim şu dakikada, hepinize karşı kalbimde kine ve öfkeye benzer bir şey duyuyorum ve tekrar size doğru gitmek fikrine alışamıyorum; sizden korkuyorum. Bir caninin öldürdüğü adamın cesedinden korktuğu gibi sizden korkuyorum. Üç yaşındaki çocuklarınızın hayali bile bende cür'et ve cesaret namına hiçbir şey bırakmıyor.

Hatırlıyor musunuz, bilmem! Sonbahar mevsiminin serin günlerinde idi; hava kâh kapanıyor, kâh açılıyordu ve bu durmadan değişmeler insanda hayata karşı bir güvensizlik uyandırıyor; sebepsiz bir vesvese, bir endişe, bir büyük tehlike hissi gibi ürpertiordu. Arabamızın içine ne kadar gömülsek, yumuşak ve sıcak esvaplarımıza, örtülerimize ne kadar bürünsek, zannediyorduk ki, yolumuzun sonunda bizi bekleyen

şey açıklık ve çıplaklıktır. İşte tam bu sırada siz o viraneler için-
den, göçmüş neslin cehennemden dönen hortlakları halinde,
bizim önümüze çıkıyor veyahut önümüzden kaçıp gidiyordunuz.
Bizden niçin kaçıyordunuz? Bize doğru niçin koşuyordunuz?
Bizimle sizin aranızda müspet veya menfi bir ilgi var mıydı ki,
bizden kaçmak veya bize sokulmak ihtiyacını duyuyordunuz?

Evet, aramızda bir bağ, bir ilgi var mıydı? Siz benim için yer-
in dibinden çıkmış müstehaseler [fosiller] ve biz sizin için
başka bir küreden inmiş mahlûklar değil miydik? Sizin, altında
barınacak bir tek damınız, başınızı koyacak bir tek yastığınız
yoktu. Biz ise o kadar büyük arabalar içinde ve en yumuşak
yataklardan daha yumuşak yastıklar üstünde idik.

Biraz sonra siz, yangın külleri içinde kavrulmuş buğday ve
arpa tanelerini toplamaya ve onları iki taş arasında öğütüp
yemeğe giderken, biz, yolun ferahlı ve sulak bir yerinde
duracaktık ve güneşten daha parlak çatallarımızın ucuyla,
ezilmiş etler, soğuk börekler ve taze meyveler yiyecektik ve
bunları yerken esmer harp ekmeğini biraz tatsız bulacak ve
geniş zamanların bize bahşettiği (daha mükemmel bolluğu)
hatırlayacaktık. Bilseniz, biz buna benzemez ne yemekler
tattık, ne rahat yerlerde oturduk, ne ferahlı saatler geçirdik...

Dünyanın başka yerlerinde öyle memleketler vardır ki,
düzenini periler kurmuş sanılır. Bastığınız yere sanki kadifeler
döşenmiş gibidir; teneffüs ettiğiniz hava insanın başını
döndüren bir kevserdir; kadınları çiçekler ve çiçekleri kadınlar
gibi kokar, orada herkes, her dakika gülümser, her dakika,
herkes için düğün bayramdır ve her oturlan sofraya sanki bir
hükümdarın sofrasıdır. Geceleri, sizi bekleyen yatak, kuş
tüyündendir. Öyle ki vücudunuzu içine bıraktığınız zaman
kendinizi göklerde bir buluta yaslanmış sanırsınız ve tavan,
başınızın üstünde yıldızlı gecelerin kubbesinden daha süs-
lüdür: İşte, bu altımızda tepinen gururlu, çalımlı araba da
oralardan getirilmiş bir sür'at ve rahat aletidir. Hayatı,
oralardaki yaşayışa göre anlayan vücudumuzun, sizin
yaptığınız kağı arabalarına binmeye artık tahammülü yoktur;
nasıl ki, bir defacık olsun sizin yediğiniz ekmekten yiyemeyiz.

Lâkin, o sıralarda ki, arabamızın etrafını sarıyordunuz. Her
biriniz bir başka tavır, bir başka şive ile başınızdan geçen

faciayı anlatıyordunuz. Örtündüğünüz paçavralar arasından kuru ve esmer kollarınızı uzatıyordunuz. Biriniz: 'İşte gâvurun el uzattığı kız budur; ateşe kaktılardı, ayakları kötürümdür,' diye ah ediyordu. Bir diğeri de: 'Eyvah, eyvah neyim var neyim yok hepsini aldılar, mal, davar, tohum, oğul, koca... hepsini...' diye hıçkırıyordu ve bir kadın: 'Dokuz çocukla bir harabenin içinde çırılçıplak kaldım; ne yapacağım, ne diyeceğim? Aman Allahım, aman Allahım!' diye döğünüyordu. O vakit yemin ederim ki, sizden olmadığımı, sizi dinlemeğe paçavralar içinde, yalınayak gelmediğime nedamet ediyordum. Gözyaşlarınız arkasında bize karşı sezdiğim kin ve hınçtan korktuğum için değil, fakat felaket ve sefalet karşısında sefahat ve rahat denilen şeylerin ne kadar kaba, ne kadar adi olduğunu hissettiğim içindir ki, sizin aranıza karışmak, sizin aranızda kaybolmak, kendimi sizinle beraber görmek istiyordum; o dakika zannediyorum ki, hayatın en büyük zevki, neşesi ve en büyük şerefi sizin gibi olmak ve sizin aranıza katılmaktır. O dakikada, Nasıralı Nebi'nin ruhundaki bütün esrar bana perde perde belirliyordu; onun; cüzzamlıları neden öptüğünü, sefil ve serserilerle neden düşüp kalktığını; neden toklar sofrasından kaçıp açlar çevresine sığındığını, neden dilencilikle beraber gezindiğini ve meczupların sohbetini neden akıllıların meclisine tercih ettiğini anlıyordum. O demişti ki: 'Asıl mutlu açlardır, zira doyunacaklar. Asıl mutlu çıplaklardır, zira giyinecekler. Asıl mutlu zulüm görenlerdir, zira adalete kavuşacaklar.'

Evet, buna inanınız! Biz ki tokuz, biz ki giyinmişiz; biz ki adalete dağitanlar arasındayız, ruhumuz bin türlü gamla doludur! Hiç bilmediğiniz, görmediğiniz kederler, bizi, Eyyüb'un etini kemiren kurtlar gibi kemiriyor. Bu temiz, rahat ve yumuşak örtüler altında şüphe, gurur, nahvet [kibir] ve ihtiras denilen türlü türlü illetlerle şerha şerha kaniyan bir derimiz var. Düşmanın hıncı, vahşeti sizin üstünüzden bir kaza gibi gelip geçti; fakat biz o hıncı, o vahşeti ve o düşmanı daima içimizde taşıyoruz. Durmadan yanıp, durmadan tutuşuyoruz; durmadan yağmaya, talana, durmadan eza ve hakarete maruzuz; her dakika doğrulup her dakika yıkılıyor.

Ey, yanmış tarlası üstünde beyaz sakalını yolan ihtiyar; ey, evlâdının mezar taşından başına yastık yapan ana; ey, gece-

leri, köpeklerle beraber uluyan aç çocuk; ey, bekâreti iğrenç bir yara halinde kanayan genç kız, Allah cümlelerinizi bizim düştüğümüz deritten masûn eylesin!”

İşte, **Yaban**, bu yazının yayımlanmasından on-on bir yıl sonra, aynı yürek acısını daha geniş bir ölçüde ifade etmek için meydana geldi. Porsuk Çayı kıyılarında geçirdiğim üç-dört aylık kâbusu, şuurum altı, on yıl durmaksızın yaşamakta devam etmişti.

Anlıyorsunuz ki, bu eser, benliğimin çok derinliklerinden, âdetâ kendi kendine sökülüp koparak gelmiş bir şeydir. Bir şeydir, diyorum. Zira, bu, ne bütün mânasiyle bir roman, ne bütün mânasiyle bir sanat ve edebiyat işidir. Hele, politika denilen gündelik davalarla hiçbir ilgisi yoktur.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Sakarya Savaşı'ndan sonra düşman orduları Haymana, Mihaliççik ve Sivrihisar bölgelerini, bize, yer yer ateş yığınlarıyla örtülü ıssız ve engin bir virane halinde bıraktı. O âfetlerden arta kalmış halkın, bu taş yığınları arasında, ilk insanlardan farkı yoktur. Bunlar, yarı çıplak bir halde dolaşüyor; alevin kararttığı harman yerlerinde toprağa, çamura karışmış yarık buğday ve mısır tanelerini iki taş arasında ezerek öğütmeye çalışıyor; adı bilinmez otlardan, ağaç köklerinden kendilerine bir nevi yiyecek çıkarıyor ve bir yabancıнын ayak sesini duyunca her biri bir yana kaçıp bir kovuğa saklanıyordu.

İşte, Garp Cephesi Kumandanlığı'nın gönderdiği "Tetkiki Mezalim Heyeti" o viranelerde, taşlar altında kömürleşmiş insan kemiklerini araştırırken, bu kitabı teşkil eden yazıları, arasından yırtılmış ve kenarları yanmış bir defter halinde buldu. Köylülerden bunun sahibinin ne olduğunu sordu. Kimse, onun nereye gittiğini bilmiyordu. Bununla beraber, onun, iki üç yıl hep bu köyde oturduğunu ve son felaket gününe kadar burada kaldığını söyleyen de kendileri idi.

"Tetkiki Mezalim Heyeti" âzasından biri bu kayıtsızlığa şaştı:

– Nasıl olur! dedi, nasıl olur. İnsan yıllarca beraber yaşadığı bir kimsenin nereye gittiğini, ne olduğunu bilmez mi?

Köylüler, küskün bir tavırla omuzlarını kaldırıp uzaklaşıyorlardı.

Yalnız, içlerinden biri, yaşı belirsiz küçük ve sıska bir adam, döndü:

– Dee, sizin gibi yabanın biriydi, dedi.